

Stane Bernik

SLOVENAČKA ARHITEKTURA U XX VEKU

Galerija SANU, mart 2008.

Ovo je o izložbi arhitekture, a ne toliko o ostvarenjima u arhitekturi predstavljenim na njoj. Ovo kratko obraćanje namenjeno je uvodnom objašnjenju dokle može da dopre oštrica kritičara, kada se, pre ili kasnije, donkihotovski lati vetrenjača, koje to, naravno, u našem slučaju nisu, već su čvrste zgrade iza kojih stoje stvaralačka volja, velika očekivanja i lična ili kolektivna snaga, koje zajedno osmišljavaju graditeljske ideje i usmeravaju namere u njihovo ostvarenje. Pa kuće i gradimo da bismo u njima živeli, te su zato rečita slika o nama, viđenja su našeg postojanja. Literarnu metaforu koristim zato što mi se, radeći na izložbi, sve adekvatnijom činila ta oznaka mog istrajnog istraživačkog napora. Toga sam ponovno postao svestan usred nastojanja da, na osnovu vekovnih saznanja o tome kako smo gradili, šta smo postigli i kako smo u tim zgradama živeli, napravim izbor ključnih spomenika i ostvarenja pred kojima se pouzdano treba zaustaviti, kao pred primerima koji su stvaralački jedinstven,

autorski prepoznatljiv i celovito dat odgovor. Jasno, ovo je gledano kroz prizmu našeg slovenačkog prostora, njegove prepoznatljive kulture i tradicije, ali i stvarnih i više ili manje samosvesnih veza sa svetom i arhitekturnim stvaralaštvom u njemu. Do sada smo, naime, sakupili premalo dokumenata i svestrano osnovanih stavova o tom putu, iako smo za to izmislili ustanove zvučnih imena, koje bi trebalo efikasnije da brinu za sazrevanje naši saznanja o tome u kakvom arhitekturnom okruženju živimo! Naravno, važno je naglasiti, da je ova izložba poseban oblik vrednovanja. Slovenačka arhitektura dvadesetog veka je zbog opisanih činjenica pre svega lični (umetničkoistorijski) pogled i nekakav kritički obračun s pređenim putem, koji označava skoro četrdeset godina bavljenja kompleksnom arhitekturnom (znači i onom u domenu urbanizma i oblikovanja) problematikom. Zato je ona nastala u traženju i dokazivanju stvaralačkih potpornih tačaka, koje omogućavaju da pouzdano dođem do postavljenog cilja, koji sam zacrtao kao kvalitetne i značajne znakove na osnovu kojih se ocrtava predstava našeg puta arhitekture u prošlom veku. Sto četrnaest, po decenijama izloženih izabranih primera – od modernih pobuda već u okviru secesije, preko funkcionalizma i njegovog logičnog nastavka u burnom periodu obnavljanja nakon Drugog svetskog rata, razdoblja istraživanja u pedesetim, inovativnih šezdesetih i stvaralačkih sedamdesetih godina, u kojima se preko strukturalističkih i novobrutalističkih projekata dodirujemo sa širim prostorom,

do naglašenog iscrtavanja ličnih arhitekturnih poetika koje su uspostavile most ka raspršenom izražavanju (internacionalnog) postmodernizma i ka svesnoj »razgradnji«, koja je, i kod nas, u najnovije vreme najavila traženje ishodišta arhitekturnog utemeljenja u izražajnosti – poglavlja su koje je moguće, nadam se dovoljno jasno, izdvojiti iz izložbene priče. Izložba Slovenačka arhitektura dvadesetog veka želi da bude ozbiljan i jasan pregled razvojnog dijagrama sa najznačajnijim arhitektonskim ostvarenjima.

U knjizi istog naslova (nadam se da će biti moguće izdati je tokom sledeće godine), uz dokumentaciju u slikama sa izložbe,

biće više (već objavljenih i neobjavljenih) tekstova iz kojih se mogu utvrditi merila koja su me vodila tokom sadržajnog i prezentacionog rada na izložbi. Time ujedno želim reći da bi se možda drugačijim utemeljenjem i uvažavanjem širih merila vrednosti mogli susresti i sa drugim važnim arhitektonskim ostvarenjima, kojih kod nas, jasno, ima više nego što ih je bilo moguće smislaono prikazati na samo jednoj izložbi koja želi da bude tako obiman pregled. Ipak, možemo očekivati da će se to dogoditi u okviru novih izložbenih projekata, kako je to u poslednje vreme već najavilo više značajnih izložbi arhitekture koje su bile autorski rad arhitekata istraživača.